

Mark- och miljööverdomstolen
Box 2290
103 17 Stockholm

2014-12-04

YTTRANDE

M 6960-14

Favonius AB ./. **Rädda Hallandskusten**

Klagande Favonius AB
Nedre Möllan
311 64 Vessigebro

Ombud Advokaterna Rudolf Laurin och Hannele Engdahl
Wistrand Advokatbyrå
Box 11920
404 39 Göteborg

Motpart Rädda Hallandskusten
c/o Hans Johansson
Vitlingsvägen 3
311 96 Heberg

Ombud Jur. kand. Giedre Jirvell och Emma Roseman
Mark- & Miljörättsbyrån i Sverige AB
Box 53127
400 15 Göteborg

Saken Ansökan om tillstånd till uppförande och drivande av
vindkraftverk i Kattegatt, Falkenbergs kommun

Den ideella föreningen Rädda Hallandskusten ("Föreningen") får härmed avge ett yttrande i ovan rubricerat mål med följande yrkanden och under åberopande av nedanstående grunder och omständigheter. Föreningen vidhåller därutöver vad som har anförts i tidigare inlämnade inlagor.

1 YRKANDEN

- 1.1 Föreningen yrkar att Mark- och miljööverdomstolen ska lämna Favonius AB:s överklagande utan bifall och därmed fastställa mark- och miljödomstolens vid Vänersborgs tingsrätt dom 2014-06-25 i mål nr. M 2036-12.
- 1.2 För det fall Mark- och miljööverdomstolen skulle meddela tillstånd i enlighet med Favonius AB:s ansökan yrkar Föreningen följande.
 - 1.2.1 Skyddsåtgärder ska vidtas för att grumling och sedimentspridning ska kunna undvikas i vatten.
 - 1.2.2 Begränsningsvillkor ska sättas för verksamheten i samband med sprängning, borrning, spontning och andra åtgärder som orsakar höga ljudnivåer under framförallt anläggningskedet. Ovan nämnda åtgärder ska inte vara tillåtna under helger eller under kvällar och nätter. Åtgärderna ska även minimeras under sommarmånaderna.
 - 1.2.3 Den genererade högsta tillåtna bullernivån vid permanent drift får inte överskrida 35 dB (A) någonstans på land.
 - 1.2.4 Vindkraftsparken får inte förses med blinkande ljus som är synliga från land.
 - 1.2.5 Tiden för anmälan av anspråk på ersättning av oförutsedd skada ska bestämmas till tio år räknat från utgången av arbetstiden.
 - 1.2.6 Tiden inom vilken arbetena för vattenverksamhet ska vara utförda ska fastställas till fem år efter det att domen har vunnit laga kraft.
 - 1.2.7 Bolaget ska ställa adekvat säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder som uppförs. Säkerheten ska ställas i sin helhet innan tillståndet tas i anspråk.

2 GRUNDER FÖR TALAN

2.1 Bristande miljökonsekvensbeskrivning

- 2.1.1 Föreningens bedömning är att den miljökonsekvensbeskrivning och kompletterande utredning som sökanden har presenterat i målet är bristfällig med avseende på verksamhetens påverkan på torsk- och tumlarbeståndet. Därutöver måste kompletterande utredning med avseende på föroreningar i mudderdeponin, bottenförhållanden, marinarkeologi, geoteknik, miljöteknik

och nödvändiga skyddsåtgärder tas fram innan man överhuvudtaget kan göra en bedömning om den sökta verksamhetens lämplighet.

- 2.1.2 Då den ingivna miljökonsekvensbeskrivningen med tillkommande utredningsunderlag inte uppfyller kraven i 6 kap. 7 § miljöbalken kan man knappast komma fram till de slutsatser om verksamhetens ringa påverkan på miljön, som bolaget har gjort.
- 2.1.3 Tvärtemot tyder de utredningar som har presenterats av remissmyndigheterna, att verksamheten med dess betydande negativa påverkan på torsk- och tumlarbeståndet inte kan tillåtas.

2.2 Felaktig lokalisering

- 2.2.1 Det tänkta exploateringsområdet är utpekade som riksintresse för yrkesfiske. Området är lek område för torsk och utgör ett viktigt habitat för tumlare. En vindkraftsetablering i en sådan biologisk känslig havsmiljö kommer med stor sannolikhet att medföra irreparabla konsekvenser för fisk- och djurarter, samt direkt och indirekt påverka marina ekosystem. Att uppföra en vindkraftspark i ur biologisk synpunkt känslig miljö, delvis i en gammal mudderdeponi, är inte förenligt med miljöbalkens försiktighetsprincip.
- 2.2.2 Därutöver tillkommer betydlig påverkan på friluftslivet och de kringboende människorna i form av ljud- och ljusstörningar, påtagligt förändrad landskapsbild, försämrade möjligheter för fritidsfiske, framförande av fritidsbåtar, bad, segling, fågelskådning och turism. Den planerade vindkraftsparken kommer därmed att påtagligt minska områdets tillgänglighet, naturvärde och attraktionskraft.
- 2.2.3 Med hänvisning till ovanstående är Föreningens inställning att ansökan bör avslås med stöd av 2 kap. 6 § miljöbalken på grund av verksamhetens felaktiga lokalisering med dess betydande negativa påverkan på människor och miljön.

2.3 Avsaknad av samhällsekonomisk bärighet

- 2.3.1 Den betydande negativa påverkan på torsk- och tumlarbeståndet medför att det tänkta exploateringsområdet måste begränsas i förhållande till det utpekade

vattenområdet, med färre antal verk och ett omfattande produktionsbortfall som följd. Detta innebär i sin tur en stor osäkerhetsfaktor för kostnadskalkylen, och med tanke på de ringa nettointäkterna som bolaget har presenterat är det uppenbart att verksamheten kommer att gå med förlust.

- 2.3.2 Vid en avvägning mellan å ena sidan den ekonomiska nyttan och å andra sidan kostnaderna samt de omfattande olägenheterna som den sökta verksamheten bedöms ge upphov till för enskilda och allmänna intressen framstår det som uppenbart att mervärdet av Kattegatt Offshore inte uppfyller villkoret om samhällsekonomisk bärighet i 11 kap. 6 § miljöbalken.
- 2.3.3 Eftersom det inte är visat att den sökta verksamhetens fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna till följd av den, bör Mark- och miljööverdomstolen lämna överklagandet utan bifall.

3 UTVECKLING AV TALAN

3.1 Talerätt

- 3.1.1 Den ideella föreningen Rädda Hallandskusten har funnits sedan augusti 2005. Föreningen har till huvudsakligt ändamål att värna om natur, miljö och människors rekreation utmed Hallandskusten. Föreningen arbetar därmed aktivt för att skydda det Halländska kustlandskapet samt att uppmärksamma och motarbeta verksamheter eller åtgärder som kan befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller som kan leda till att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade.
- 3.1.2 Föreningen har 300 medlemmar och stöds av den breda allmänheten.
- 3.1.3 Föreningen Rädda Hallandskusten uppfyller därmed samtliga rekvisit i 16 kap. 13 § miljöbalken (1998:808) för att ha talerätt i förevarande mål.

3.2 Miljökvalitetsmål

- 3.2.1 Föreningen är väl införstådd med såväl riksdagens och regeringens mål om 30 TWh vindenergi till år 2020, som Falkenberg kommuns målsättning om en

långsiktigt hållbar energiförsörjning. En framtida vindkraftsutbyggnad måste dock vara förenlig med miljö kvalitetsmålet "Hav i balans samt levande kust och skärgård". Samtidigt ska stränder och grundområden förbli tillgängliga för både människor och djur. Eftersom grunda, kustnära havsområden utgör viktiga livsmiljöer för havets växter och djur, ska sådana områden fredas från påverkan av exempelvis utfyllnader, muddringar eller anläggningar.

- 3.2.2 Föreningens samlade bedömning är att en utbyggnad av förnybar energi, däribland vindkraft, i grund och botten är bra, men att en sådan exploatering måste ske under de rätta förutsättningarna, utan att miljö kvalitetsmålet "Hav i balans samt levande kust och skärgård" äventyras. Tillstånd till den sökta verksamheten skulle innebära förödande konsekvenser för människors liv och den kringliggande miljön, innebärande att det ovanstående miljö kvalitetsmålet knappast kan nås under den närmsta framtiden.

3.3 Bristande miljökonsekvensbeskrivning

- 3.3.1 Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska, för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet, skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning. En grundläggande förutsättning för att kunna göra en adekvat bedömning av verksamhetens lämplighet är således att tillräckligt kunskapsunderlag kan presenteras.
- 3.3.2 I förevarande fall saknas det tillräckligt utredningsunderlag gällande verksamhetens påverkan på fisk och tumlare. Därutöver saknas det adekvata undersökningar gällande mudderdeponin, bottenförhållanden, marinarkeologi, geoteknik, miljöteknik samt nödvändiga skyddsåtgärder.
- 3.3.3 Det saknas dessutom tillräckligt underlag för att kunna göra en adekvat bedömning gällande fiskförekomst samt grad av påverkan från undervattensbuller och magnetfält. Vad gäller tumlare saknas en redogörelse för i vilken grad ständiga undervattensbuller från den tänkta parken kan komma att påverka de marina däggdjuren, samt vilken nivå av undervattensbuller som förväntas. Bolaget drar alltför lättvindiga och ogrundade slutsatser avseende undervattensbuller om att tumlare skulle vara vana vid buller och därmed inte kommer att påverkas i någon större utsträckning.

- 3.3.4 Den av Favonius AB:s ingivna miljökonsekvensbeskrivning och kompletterande utredning är med hänsyn till ovanstående så pass bristfällig att man knappast kan komma fram till de slutsatser om verksamhetens ringa påverkan på miljön som bolaget har gjort. Det utredningsmaterial som bolaget har presenterat i sitt överklagande innehåller inga nya uppgifter i sak som skulle föranleda en annan bedömning.
- 3.3.5 Tvärtemot bolagets anförda resonemang kring verksamhetens påverkan tyder de utredningar som har tagits fram av remissmyndigheterna, bl.a. AquaBiotas rapport 2014:06, "Påverkan på pålningsbuller från Kattegatt Offshore på tumlare", att verksamhetens negativa påverkan på miljön är så pass betydande att tillstånd för den sökta verksamheten inte kan meddelas.

3.4 Felaktig lokalisering

Verksamhetens negativa påverkan

- 3.4.1 Favonius AB har gjort gällande att de utredningar som har genomförts både vad gäller torsk och tumlare visar att den planerade vindkraftsparken inte medför några bestående försämringar i jämförelse med nuvarande situation. Kraven på lämplig lokalisering är därmed, enligt bolaget, uppnådda. Föreningen delar inte sökandens bedömning, utan anser i likhet med ett flertal remissmyndigheter, såsom Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket, att den valda platsen är högst olämplig.
- 3.4.2 Favonius AB:s bedömning att Kattegatt Offshore skulle vara ett mer fördelaktigt etableringsområde än andra jämförbara alternativa lokaliseringar på grund av dess djupförhållanden och avstånd till nätanslutning som gör det tekniskt möjligt för ansökt vindkraftverksamhet tar inte hänsyn till den omfattande påverkan på människor och miljön som den tänkta etableringen skulle innebära. En vindkraftsetablering i ett sådant biologiskt känsligt område som Kattegatt kommer med stor sannolikhet att medföra irreparabla konsekvenser för djur- och växtarter, och då särskilt torsk och tumlare. Att uppföra en vindkraftspark i ur biologisk synpunkt känslig miljö, delvis på en gammal deponi är inte förenligt med miljöbalkens försiktighetsprincip. I denna bedömning måste vägas in risken för spridning av föroreningar från muddermassorna samt påverkan på skyddade arter såsom torsk och tumlare. Därutöver tillkommer betydande påverkan på friluftslivet och de kringboende

människorna i form av ljud- och ljusstörningar, påtagligt förändrad landskapsbild, försämrade möjligheter för fritidsfiske, framförande av fritidsbåtar, bad, segling, fågelskådning och turism.

Försiktighetsprincipen

- 3.4.3 Vid bedömningen av verksamhetens lämplighet ska hänsyn alltid tas till försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken. När det gäller försiktighetsprincipen är bevisbördan omvänd från den som riskerar att drabbas av en olägenhet till den som genom sitt handlande kan antas förorsaka en olägenhet. Detta innebär att en verksamhetsutövare ska kunna visa att de förpliktelser som följer av 2 kap. miljöbalken iakttas.
- 3.4.4 Det är således Favonius AB som har att visa att tillräckliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått till skydd för människors hälsa och miljön kan vidtas. Det är även upp till Favonius AB att, genom utredningar och i övrigt, visa att verksamheten kan bedrivas på ett miljömässigt godtagbart sätt i förhållande till hänsynsreglerna. Enligt försiktighetsprincipen ska hänsyn inte enbart tas till faktiska ingrepp, utan även till möjliga risker med verksamheten.
- 3.4.5 I det aktuella fallet är försiktighetsprincipen högst relevant eftersom en vindkraftsetablering av det förevarande slaget med säkerhet kommer att innebära en rad skador och olägenheter, såsom negativa inverkningar på människor och miljön.

Lokaliseringsfrågan är avgjord sedan tidigare

- 3.4.6 Föreningen vill i sammanhanget erinra om att frågan om lokalisering i aktuellt område redan har varit uppe för tillståndsprövning i Mark- och miljööverdomstolen, mål nr. M 294-08, dom 2009-03-05. Efter att Kammarkollegiet överklagade miljödomstolens vid Vänersborgs tingsrätt avgörande upphävde Mark- och miljööverdomstolen det meddelande tillståndet och avvisade bolagets ansökan. Mark- och miljööverdomstolens dom grundade sig bland annat på sakkunnigutlåtandet från dåvarande Fiskeriverket. I sakkunnigutlåtandet drogs slutsatsen att en vindkraftspark av den storlek som dåvarande ansökan gällde (30 stycken 150 m höga verk) kunde få mycket allvarliga konsekvenser för torskbeståndet i Kattegatt. Mark- och miljööverdomstolen delade Fiskeriverkets bedömning och lämnade bolagets ansökan utan bifall med motiveringen att lokaliseringsutredningen med hänsyn till denna risk borde ha omfattat hela kuststräckan längs västkusten och att

bolaget särskilt borde ha undersökt övriga områden som inte utgjorde lekomyråden för torsk.

- 3.4.7 Skillnaden mellan den förevarande och den tidigare ansökan är att bolaget nu har ansökt om tillstånd till en väsentligt större anläggning (50 stycken 190 m höga verk) jämfört med tidigare. Risken för påverkan på Kattegatts torskbestånd samt tumlare kvarstår, varför den valda lokaliseringen är lika olämplig nu som förra gången bolaget ansökte om tillstånd för uppförande och drift av en vindkraftspark. Det har således ingen betydelse att bolaget nu har presenterat ett bättre utredningsunderlag gällande potentiella etableringsområden längs västkusten.
- 3.4.8 Mark- och miljööverdomstolen bör således avslå ansökan med stöd av 2 kap. 6 § miljöbalken på grund av verksamhetens felaktiga lokalisering med dess betydande negativa påverkan på människor och miljön.

3.5 Kommunens översiktsplan och detaljplan

Översiktsplanen

- 3.5.1 Enligt bestämmelserna i plan- och bygglagen (2010:900) är det en kommunal angelägenhet att planlägga användningen av mark och vatten inom kommunen. Kommunens översiktsplan ska, enligt 3 kap. 2 § ovan nämnda lag, ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning vid prövning om hur mark- och vattenområden ska användas, utvecklas och bevaras.
- 3.5.2 Mark- och miljööverdomstolen har vid ett flertal tillfällen uttalat att en aktuell och väl underbyggd översiktsplan har en stor betydelse vid bedömningen av vad som kan vara en lämplig plats för en tillståndspliktig verksamhet (se MMÖD, mål nr. P 78-12 och MÖD 2009:48). En kommuns allmänna vindkraftspolicy har i rättspraxis bedömts inte ha förankrats på samma sätt som en översiktsplan och har därmed ingen vidare tyngd (se MÖD mål nr. M 4784-08).
- 3.5.3 Det förhållandet att en verksamhet är utpekad i en innebär emellertid inte att den kan tillåtas utan vidare. Kommunens översiktsplan är endast en av de omständigheter som ska vägas in i en lokaliseringsprövning (MÖD 2009:48). Övriga bestämmelser måste också vara uppfyllda. Verksamheten måste kunna

uppnås med minsta intrång och olägenhet med hänsyn till människors hälsa och miljö. Verksamhetsutövaren måste bland annat kunna visa att den tänkbara platsen är ändamålsenlig med hänsyn till skyddsvärdet för den kringliggande miljön.

- 3.5.4 Eftersom bolaget inte har visat att Kattegatt Offshore är en lämplig lokalisering med hänsyn till skyddsvärdet för den kringliggande miljön, särskilt tumlare och torsk, har det ingen betydelse i sammanhanget att verksamheten är utpekad som en tänkbar verksamhet i kommunens översiktsplan.

Verksamheten strider mot gällande detaljplan

- 3.5.5 Större delen av projektområdet omfattas av en detaljplan som upprättades år 2008 för anläggande av en vindkraftspark i det aktuella havsområdet. Detaljplanen innehåller bland annat en planbestämmelse om att vindkraftverkens totalhöjd får vara högst 150 meter samt att inbördes avstånd ska vara lika inom parken.
- 3.5.6 I förevarande fall har bolaget ansökt om tillstånd till uppförande av vindkraftverk som är 190 meter höga, vilket står i strid med den gällande detaljplanen för området. Att uppföra verk om 190 meter kan inte heller anses vara en enkel avvikelser.
- 3.5.7 Eftersom vindkraftverkens totalhöjd på 190 meter strider mot den gällande detaljplanen, kan verksamheten enligt 10 kap. 2 § plan- och bygglagen inte tillåtas.

3.6 Betydande miljöpåverkan på skyddsvärda naturområden

Natura 2000-områden, naturreservat m.m.

- 3.6.1 Förutom ett antal naturreservat utmed kusten, ligger det planerade etableringsområdet, såsom Havs- och vattenmyndigheten och Kammarkollegiet har påpekat, i närheten marina skyddade områden. Kattegatt Offshore ligger med ca 20 km avstånd från Natura 2000-områdena Stora Mittelgrund och Röde bank samt Lilla Mittelgrund. Båda områdena är utpekade som Natura 2000-områden med hänsyn till skyddet av tumlare. Enligt rapporten från AquaBiota föreligger det risk, åtminstone vid pålning, för påverkan på skyddade arter, och då särskilt tumlare, i Stora Mittelgrund.

- 3.6.2 Både lagstiftaren och domstolarna har framfört att det ska råda stor restriktivitet när det gäller lämnandet av tillstånd till etablering av verksamheter som kan få negativa inverkningar på särskilt skyddsvärda naturområden. Exempel på ett sådant område är Natura 2000, som skyddas enligt såväl svensk som EU-lagstiftning. Det stadgas bland annat i 7 kap. 28 a § miljöbalken att det krävs särskilt tillstånd om en verksamhet eller åtgärd på ett ”betydande sätt kan påverka miljön” inom ett Natura 2000-område.
- 3.6.3 När det handlar om tillstånd till etablering av vindkraft har det i rättspraxis inte gjorts några undantag. Detta är självklart, då vindkraft faller under definitionen miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. 1 § miljöbalken. Denna restriktiva inställning kan även urskiljas från gällande rättspraxis, där Mark- och miljööverdomstolen i ett flertal fall har lämnat ansökan om tillstånd utan bifall med hänvisning till verksamhetens påverkan på hotade arter (se mål nr. MÖD M 8344-11, MÖD M7168-13 och MMÖD 2013:33).
- 3.6.4 Utifrån aktuell rättspraxis kan det konstateras att avståndet mellan ett etableringsområde och ett skyddat naturområde inte i sig är avgörande vid bedömningen av huruvida verksamheten bör tillåtas eller inte. Fokus bör i stället ligga på såväl tillämpningen av försiktighets- samt lokaliseringsprinciperna som de sammanvägda effekterna på miljön. Att avståndet inte är den primära bedömningsfaktorn beror på att det i många fall är praktiskt omöjligt att fastställa gränsen för där den skyddade miljön påverkas. Det gäller inte minst för arter, såsom torsk och tumlare, som rör sig över områdesgränser i en stor utsträckning.
- 3.6.5 Då verksamheten medför betydande påverkan på miljön bör den rimligen tillståndsprövas även utifrån bestämmelserna i 7 kap. 28 a-b §§ miljöbalken.

Risk för spridning av förorenade massor

- 3.6.6 Det tänkta etableringsområdet ligger delvis i samma område som en gammal mudderdeponi. Favonius AB har i miljökonsekvensbeskrivningen anfört att man har vidtagit sedimentundersökningar, utan att redovisa några provpunkter i deponin. Det saknas därmed utförliga prover på de massor som finns i deponin för att klargöra vilket material dessa består av.
- 3.6.7 Vid sedimentundersökningar i Falkenbergs hamnbassäng har man funnit höga halter av TBT, PCB, koppar och krom. Eftersom de muddermassor som finns i deponin ursprungligen härstammar från hamnen är det sannolikt att deponin innehåller samtliga dessa föroreningar. Det är således anmärkningsvärt att

Favonius AB inte har redovisat några provpunkter i den mudderdeponin som ligger inom etableringsområdet.

- 3.6.8 I mål nr. M 34-99 avslog Miljööverdomstolen ansökan om muddring med hänsyn till att området var utpekad som riksintresse för naturvård och det saknades tillräcklig utredning om verksamhetens påverkan på miljön. Därmed fanns det inte heller någon information om hur vattenområdets kvalitet skulle kunna bevaras på ett acceptabelt sätt. I mål nr. M 6405-10 lämnade Miljööverdomstolen ansökan om muddring utan bifall mot bakgrund av att det inte kunde uteslutas att muddringen, trots skyddsåtgärder, skulle kunna ge upphov till spridning av föroreningar.
- 3.6.9 Med hänsyn till att det inte kan uteslutas att muddringen kommer att medföra spridning av föroreningar bör, med tillämpningen av försiktighetsprincipen och ovanstående praxis, muddring i Kattegatt Offshore, och därmed den sökta vindkraftsetableringen, inte tillåtas.

3.7 Påverkan på torsk

Kattegatts torskbestånd

- 3.7.1 Det är ostridigt att den sökta verksamheten är lokaliserad i direkt närhet av ett stort område för torsklek i Kattegatt. Enligt Fiskeriverket kan den högsta tätheten av lekande torsk i Kattegatt uppgå till cirka 1 500 km². Med hänsyn till ett påverkansområde på fem kilometer utanför den planerade vindkraftsparken uppgår påverkansområdet till cirka 150 km², det vill säga tio procent. Det kan således konstateras att en väsentlig del av det känsliga området för torsk berörs av den tänkta etableringen.
- 3.7.2 Enligt sakkunnigutlåtandet (hänförligt till ab 119 och ab 120) befinner sig torskbeståndet i Kattegatt i ett synnerligen känsligt läge, bland annat genom att beståndet har förlorat sin förmåga att buffra på grund av år med dålig rekrytering. Torskbeståndet är således beroende av enstaka årsklasser för sin överlevnad. Torskbeståndet i Kattegatt har visserligen stärkts sedan införandet av områden med fiskerestriktioner, men bedöms alltjämt som utsatt.
- 3.7.3 Mark-och miljödomstolen har i mål nr. M 2036-12 anfört att Kattegattorsken, som anses utgöra en i förhållande till Nordsjöpopulationen avgränsad lekpopulation, fortfarande är hotad. Trots att viss ökning av beståndet har

kunnat påvisas, troligen till följd av fredade lekomyråden, kan inte torskbeståndet sägas vara helt säkerställt. En god bevarandestatus kan således ännu inte anses ha uppnåtts. I sammanhanget kan erinras om att det enligt Havs- och vattenmyndighetens och Kammakollegiets bedömning måste beståndet öka cirka tre gånger innan god bevarandestatus kan anses föreligga.

Skydd av Kattegatts känsliga miljö

- 3.7.4 Vid en befarad risk för miljövården ska bedömningen alltid grunda sig på försiktighetsprincipen i 2 kap. 3 § miljöbalken. Mot bakgrund av Kattegattorskens kritiska situation och av torskens betydelse för fisket och ekosystemet bör påverkan på arten, trots att den inte är skyddad enligt artskyddsförordningen, bedömas på ett sätt som liknar det skydd som tillämpas för skyddade arter. Detta innebär att en åtgärd som medför en störning, såsom etablering av en vindkraftpark, särskilt under djurens parnings- och uppfödningstid, inte bör tillåtas.
- 3.7.5 Det tänkta etableringsområdet är mycket känsligt från ekologisk synpunkt och ska därutöver skyddas med stöd av 3 kap. 3 § miljöbalken mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Denna ståndpunkt intar även Hav- och Vattenmyndigheten.
- 3.7.6 Bolaget har anfört att de ekologiska riskerna för torskbeståndet är låga samt att flera av de bestånd som historiskt varit överfiskade, däribland torsken, kan förväntas ha svårt att återhämta sig oavsett om vindkraftverken uppförs eller inte. Underlag till sådana uppgifter saknas emellertid i målet. Trots att yrkesfiskandet är en bidragande faktor skulle ytterligare negativa inverkningar på torskbeståndet, såsom anläggning av en vindkraftpark, avsevärt försvåra Kattegattorskens återhämtning. Yrkesfiskandet kan dessutom inte ses som en påverkansfaktor i sig, utan bedömningen bör bygga på kumulativa effekter, såsom vindkraftparkens tillkomst.

Påverkan under anläggningsfasen

- 3.7.7 Torskleken löper en särskild stor risk under byggskedet. Vid pålning och andra anläggningsarbeten finns det risk att torsken helt undviker de delar av lekomyrådet som påverkas. Enligt Kammarkollegiets sakkunnigutlåtande bör anläggningsarbeten, såsom pålning, inte tillåtas mellan december-juni, för att undvika störningar under torskens lekperiod. Med utgångspunkt i

Kattegattorskens mycket känsliga läge samt det rådande fiskeförbudet i området, är Föreningens sammantagna bedömning att det utifrån dagens kunskapsläge inte går att utesluta att torskbeståndet i Kattegatt allvarligt kan påverkas av den planerade vindkraftsparken. Eftersom allvarlig påverkan kan uppstå även under resten av året, bör pålning undvikas helt.

Påverkan under driftsfasen

- 3.7.8 Bolaget har anfört att eventuell pålning i samband med anläggandet av vindkraftsparken utgör den enda påverkansfaktorn att beakta, men att själva driftsfasen inte medför någon påverkan på torskbeståndet. Enligt ett sakkunnigutlåtande (se ab 119 och ab 120) kan dock även driften av vindkraftsverk påverka torsken negativt genom förhindrad ljudkommunikation. Även flyktbeteenden och stressreaktioner från turbiner kan uppstå. Det har påpekats att det krävs mer forskning kring långsiktig inverkan på fisk för att närmare kunna bedöma verksamhetens fullständiga påverkan. Även detta styrker påståendet att försiktighet bör iakttas då bristande kunskap inte bör ligga miljön till last.

Påverkan på den storvuxna torsken

- 3.7.9 Särskilt den storvuxna torsken riskerar att påverkas av verksamheten. Den storvuxna torsken befaras undvika området under hela året, även under lektid, på grund av buller i vissa frekvenser från vindkraftverken. Enligt ovan refererat sakkunnigutlåtande finns det en osäkerhet gällande eventuella långtidseffekter på torskpopulationen. Den storvuxna torsken antas dock inte dra samma nytta som småfisk av det skydd fundamenten ger, eftersom de påverkas av driftljuden i en större utsträckning jämfört med småfisk. Detta antagande stärks ytterligare genom den storleksfördelning som har påvisats hos torsk som har fångats vid provfiske nära vindkraftsfundamenten.
- 3.7.10 Den storvuxna torsken har en väsentlig betydelse för torskbeståndets lekframgång och utgör således en viktig del för säkerställandet av artens goda bevarandestatus. Bolaget har inte kunnat presentera tillräckligt underlag för att kunna bevisa att ovan presenterad undvikandereaktion hos den storvuxna torsken inte skulle föreligga. Med bakgrund av den osäkerhet som råder kring påverkan på den stora torsken bör miljöbalkens försiktighetsprincip vara utgångspunkten vid bedömningen av den sökta verksamhetens tillåtlighet.

3.7.11 Ovanstående bedömning bekräftas även av remissmyndigheterna. Det har anförts av Havs- och vattenmyndigheten och Kammarkollegiet att den tänkta vindkraftsetableringen riskerar, främst under byggskedet, att störa leken för Kattegattorsken. Kammarkollegiet har även anført att miljöbalkens försiktighetsprincip alltid ska tillämpas vid bristande kunskap. Principen anger att försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljö. I förevarande mål är kunskapen gällande torskens påverkan av den tänkta vindkraftsparken bristfällig, varför vid bedömning av verksamhetens lämplighet utgångspunkten vara att en påverkan kan inträffa. I det aktuella fallet kan risken för en sådan påverkan klassificeras som allvarlig.

Födoområden och lekområden

3.7.12 Viktigt att uppmärksamma är den väsentliga skillnaden mellan födoområden och lekområden. Denna skillnad har bolaget inte alls tagit hänsyn till, vilket leder till en felaktig bedömning av torskens levnadsmönster. Vid lek samlas torsken i stim på öppet vatten, och inte runt födosökområdena som vindkraftsfundament. Vid lek använder torsken speciella ljud för att kommunicera med andra torsk, dessa ljud kan lätt komma att maskeras av andra ljud från vindkraftverken. Bolagets påstående om att påverkan endast skulle bli marginell inte kan godtas i sammanhanget, då försiktighetsprincipen, som tidigare nämnts, alltid ska iakttas.

3.7.13 Mot bakgrund av den sökta verksamhetens påverkan på torsk bör Favonius AB:s överklagande lämnas utan bifall.

3.8 Påverkan på tumlare

Artskyddsförordningen

3.8.1 Syftet med bestämmelserna i art- och habitatdirektivet, rådets direktiv 92/43/EEG, är att säkra den biologiska mångfalden genom bevarandet av naturligt förekommande livsmiljöer samt den vilda floran och faunan inom EU:s medlemsländer. I Sverige är art- och habitatdirektivet införlivat i artskyddsförordningen (2007:845). När det gäller tillämpningen av

artskyddsförordningen har det i rättspraxis slagits fast att om ett område har skyddsvärda arter ska dessa så långt som möjligt skyddas.

- 3.8.2 Enligt Naturvårdsverkets handbok om tillämpningen av artskyddsförordningen (2009:2) är villkoren i 4 § punkt 4 strängare än i punkt 1-3 eftersom denna åtgärd är förbjuden oavsett om det sker oavsiktligt eller inte. Gemensamt för åtgärder som berör djurens olika uppehållsplatser är att dessa inte får påverkas av mänskliga aktiviteter på ett sådant sätt att platserna förlorar sin kontinuerliga ekologiska funktion för berörda arter. Platserna behöver alltså skyddas även när de inte används så att funktionen finns kvar när arten återvänder för att lägga ägg eller föda ungar.
- 3.8.3 Både lagstiftaren och domstolarna har framfört att det ska råda stor restriktivitet när det gäller lämnandet av tillstånd till etablering av verksamheter som kan få negativa inverknings på särskilt skyddsvärda naturområden. Till skillnad från förhållandet i Natura 2000-bestämmelserna (7 kap. 28 b § miljöbalken) där tillstånd får ges om störningen inte "på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna", behöver störningen i 4 § första stycket 2 punkten artskyddsförordningen inte vara betydande. Det finns således ett mindre utrymme för störning i artskyddsförordningen än i 7 kap. 28 b § miljöbalken.

Begreppet "störning"

- 3.8.4 Naturvårdsverket har i sitt yttrande (ab 22) kommenterat definitionen av begreppet "störning" i 4 § 2 punkten artskyddsförordningen enligt nedanstående.

"När en djurart finns upptagen och har markerats med N eller n i bilaga 1 till artskyddsförordningen är det enligt 4 § första stycket 2 samma förordning förbjudet att avsiktligt störa djuren, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings-, och flyttperioder.

I EU-kommissionens vägledningsdokument (Vägledning om strikt skydd för djurarter av intresse för gemenskapen i enlighet med rådets direktiv 92/94/EEG om bevarande av livsmiljöer, slutlig version februari 2007, s. 36) uttalas att för att man ska kunna avgöra om en störning skett måste man beakta hur bevarandestatus för arten påverkas på populationsnivå och på biogeografisk nivå i medlemsstaten. Vidare ges som exempel att varje aktivitet som påverkar överlevnadschanser, fortplantningsresultat eller fortplantningsförmågan hos en

skyddad art, eller som leder till en minskning av förekomsten i det aktuella området måste anses vara en "störning" i den mening som avses i artikel 12 art- och habitatdirektivet.

Naturvårdsverkets uppfattning är att i en population av en hotad art kan varje enskild individ vara så betydelsefull för populationen att även en störning av endast en eller ett fåtal individer kan vara förbjuden enligt 4 § första stycket 2 artskyddsförordningen. Naturvårdsverket stödjer därför mark- och miljödomstolens resonemang kring enskilda individers betydelse för den aktuella tumlarpopulationen. "

- 3.8.5 Föreningen ansluter sig till Naturvårdsverkets bedömning vad gäller definitionen av begreppet "störning" i artskyddsförordningen och delar på samma sätt som Naturvårdsverket mark- och miljödomstolens vid Vänersborgs tingsrätt uppfattning om enskilda tumlars betydelse för artens population.

Tumlaren och artskyddsförordningen

- 3.8.6 Tumlaren har ett noggrant skyddsvärde, då den är upptagen i art- och habitatdirektivets bilaga 4. Nämnda skydd gäller överallt, även utanför sådana Natura 2000-områden som har utpekats vara särskilt viktiga för att förbättra och bibehålla artens bevarandestatus.
- 3.8.7 Den otillräckliga bevarandestatusen för tumlarens Kattegattpopulation gör att även störning som kan drabba ett begränsat antal individer har sådan betydelse för populationen att den omfattas av förbudet i 4 § artskyddsförordningen. För ett sådant synsätt talar också tumlarens långa generationsväxlingstid och låga reproduktionstakt, vilka gör att varje störning på individnivå måste tillmätas vikt även för populationens bevarandestatus.
- 3.8.8 Risk för sådan störning finns för tumlaren i förevarande fall, enligt mark- och miljödomstolens bedömning, under hela kalenderåret. Möjligen kan det enligt domstolen finnas ett fönster i störningsrisken under april-maj. Ett sådant fönster är dock osäkert mot bakgrund av risken för försämrad överlevnad hos kalvar på grund av störningar i interaktioner mellan ko och kalv även under sen vår - sommar.
- 3.8.9 Det saknas, precis som mark- och miljödomstolen har bedömt, ett underlag som gör det möjligt att dra några säkra slutsatser om tumlarens förflyttningar under året i det aktuella området. Föreningen finner i likhet med mark- och

miljödomstolen rimligt att anta att det inte går att förutsäga när etableringsarbeten kan genomföras utan att störa tumlare på ett, i förhållande till artskyddsförordningen, förbjudet sätt.

Tumlarens störningskänslighet

- 3.8.10 Bolaget har anfört i sitt överklagande att mark- och miljödomstolen kraftigt har överdrivit tumlarens störningskänslighet. Föreningen delar inte bolagets bedömning och ser inte på vilket sätt mark- och miljödomstolen skulle ha överdrivit den utsatta positionen som tumlaren har i Kattegatt.

Kunskapskravet m.m.

- 3.8.11 Bolaget har anfört att flera teoretiska antaganden om påverkan inte går att bevisa eller motbevisa på ett vetenskapligt godtagbart sätt på grund av generella kunskapsbrister kring betydelsen av olika påverkansfaktorer för tumlarbeståndet. Föreningen vill härmed göra Mark- och miljööverdomstolen uppmärksamma på att kunskapsbrister inte ska läggas miljön eller arters hälsa till last. Kunskapskravet i miljöbalken är tydligt – det är den som ansöker om tillstånd till verksamhet eller åtgärd som ska presentera material som visar att åtgärden inte belastar miljön på ett icke godtagbart sätt.
- 3.8.12 Att bolaget dessutom har anfört att verksamhetens påverkan på tumlare varken går att bevisa eller motbevisa på ett vetenskapligt godtagbart sätt tyder på att försiktighetsprincipen bör tillmätas yttersta betydelse.
- 3.8.13 Bolaget har i sitt överklagande presenterat ett sakkunnigutlåtande för att visa att verksamhetens anläggningsfas inte kommer att medföra någon risk för negativ påverkan på tumlare om samtliga skyddsåtgärder vidtas. Enligt utlåtandet är *tumlarens beteendeförändring tillfällig*, det vill säga att de återvänder till området efter att pålning har genomförts. Enligt utlåtandet finns en övervägande sannolikhet för att någon *långtidsverkan på tumlarbeståndet* från vindkraftsparker inte uppkommer. Föreningen anser inte att sakkunnigutlåtandet leder till någon annan slutsats än den mark- och miljödomstolen har kommit fram till i sin bedömning.
- 3.8.14 Det finns, såsom det har beskrivits ovan, ett väldigt litet utrymme för störningar för arter skyddade enligt artskyddsförordningen. Om det råder en osäkerhet kring hur en art påverkas av en åtgärd ska försiktighetsprincipen alltid tillämpas, vilket ett flertal gånger har slagits fast i rättspraxis. Det ankommer på sökanden att presentera en tillräcklig utredning för att domstolen ska kunna

bedöma om det föreligger en risk för att skada enligt artskyddsförordningen kan uppkomma. Om sökanden inte lyckas ta fram tillräckligt utredningsunderlag kan tillstånd inte lämnas.

En gynnsam bevarandestatus

- 3.8.15 I mål nr. M 9438-11 lämnade Mark-och miljööverdomstolen en ansökan om tillstånd till byggnation i närheten av ett område med skyddsvärda arter och livsmiljöer utan bifall. Domstolen anförde att bedömningen skulle ske med utgångspunkt i art. 6 i EU:s art- och habitatdirektiv. Bedömningen av vad som var en försämring av livsmiljöer skulle enligt domstolen ske med utgångspunkt i önskemålet att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus, som bestämmelserna om art- och habitatskydd syftar till. Domstolen ansåg sig inte kunna finna att syftet med bestämmelsen i 7 kap. 28 b § första stycket 2 miljöbalken skulle ha ett begränsat tillämpningsområde, utan begreppet ”störning” ansågs vara kopplat till konsekvenserna för syftet att uppnå en gynnsam bevarandestatus. Domstolen påpekade även att såväl permanenta som tillfälliga skador måste beaktas vid en bedömning.
- 3.8.16 Mot bakgrund av den sökta verksamhetens påverkan på tumlare bör Favonius AB:s överklagande lämnas utan bifall.

3.9 Betydande påverkan på riksintresset för friluftsliv

- 3.9.1 Favonius AB har gjort gällande att Kattegatt Offshore inte kommer att medföra påtaglig skada för riksintresset för friluftsliv, eftersom tillgängligheten blir oförändrad. Denna bedömning delas inte av Föreningen, som anser följande.
- 3.9.2 Kuststräckan Skrea strand-Tylösand är av riksintresse för friluftsliv. Det utgör därmed ett ovärderligt rekreationsområde. När det gäller områden som är av riksintresse för friluftsliv, spelar förutsättningarna för naturupplevelser och friluftsverksamhet samt tillgängligheten för allmänheten stor roll. Bevarandevärdet hos ett område av intresse för friluftslivet är sammankopplat med goda möjligheter till bad, fritt strövande i obebyggda områden, goda förutsättningar för fritidsfiske, båtliv, camping, vintersport m.m. Enligt miljöbalken ska områden som är utpekade som riksintresse skyddas så långt som möjligt. En etablering riskerar att inskränka de i dag goda möjligheterna till friluftsliv såsom fiske, fågelskådning, badliv och turism. Förutsättningen för

en naturupplevelse i skärgårdsmiljö begränsas naturligtvis starkt om det i området kommer att etableras stora vindkraftverk.

3.10 Betydande påverkan landskapsbilden

- 3.10.1 Föreningen anser att vindkraftverken kommer att stå i kontrast med det omgivande landskapet, och därmed innebära en kraftig visuell påverkan på landskapsbilden.
- 3.10.2 En vindkraftspark bestående av 50 vindkraftverk av samma höjd som Sveriges högsta byggnad – Turning Torso i Malmö, samt flera cylinderformade transformatorstationer i omfattande storlek, kommer utan tvekan att dramatiskt förändra dagens landskapsbild. En sådan etablering är inte förenlig med bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken, där det stadgas att ett område som är utpekad som riksintresse för friluftsliv och naturvård så långt som möjligt ska skyddas så att bevarandebestånden kvarstår.

3.11 Bullerpåverkan

- 3.11.1 Eftersom Kattegatt Offshore ligger i närheten av ett område som är av riksintresse för friluftsliv samt i närheten av naturreservat på land, bör bullernivåerna inte överskrida riktvärdet om 35 dB (A). Eftersom buller från den planerade vindkraftsparken överskrider 35 dB (A) bör den inte tillåtas med stöd av 2 kap. 6 § miljöbalken.

3.12 Övrig påverkan

- 3.12.1 Etablering av en vindkraftspark kommer naturligtvis att medföra en negativ påverkan på omkringliggande fastigheters marknadsvärde. De störningar och olägenheter som kan uppkomma för intilliggande fastigheter till följd av den sökta vattenverksamheten kan hänföras såväl till själva anläggningstiden som till de därefter bedrivna vindkraftverken.

- 3.12.2 Till exempel kommer strandområdena förändras genom sediment- och föroreningsspredning, vilket negativt påverkar fastigheternas nyttjande för vatten- och strandnära aktiviteter såsom bad och fritidsfiske. Vidare kan förutses negativ påverkan på fastighetens nyttjande i form av buller, skuggning, radikalt förändrad landskapsbild samt minskat fågel- och djurliv. Dessa faktorer är ägnade att minska fastighetens bruks- och marknadsvärde.
- 3.12.3 De berörda fastighetsägarna bör därmed, vid ett eventuellt tillstånd erhålla ersättning för fastighetsintrång. Tiden för anmälan av anspråk på ersättning av oförutsedd skada bör därutöver bestämmas till tio år räknat från utgången av arbetstiden.

3.13 Avsaknad av samhällsekonomisk bärighet

- 3.13.1 Favonius AB har gjort gällande att den sammanlagda samhällsekonomiska netto nyttan är positiv. Bolaget vidhåller att en betydande samhällsekonomisk nytta är förknippad med produktionen av förnybar energi. Föreningen delar inte denna bedömning, utan är av uppfattningen att sökandens redogörelse av den samhällsekonomiska nyttan är påfallande bristfällig, och är direkt vilseledande både för beslutsfattare och allmänheten.
- 3.13.2 Enligt mark- och miljödomstolens bedömning har Favonius AB inte presenterat någon tillräckligt ingående redovisning över förväntade intäkter och kostnader för att kunna göra en översiktlig bedömning av den ekonomiska båtningen. Med utgångspunkt i att investeringskostnaden uppgår till 6 miljarder kronor, med beaktande av skäliga drifts-, underhålls- och återställningskostnader samt med antagande att elpriset inte kommer att förändras nämnvärt under verksamhetstiden fann mark- och miljödomstolen att det är tveksamt om intäkterna från verksamheten överväger kostnaderna. Föreningen delar den bedömningen och därutöver vill anföra följande (se även bilaga 1 och 2).
- 3.13.3 Enligt 11 kap. 6 § miljöbalken får en vattenverksamhet bedrivas endast om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Syftet med paragrafen är att hindra en vattenverksamhet eller tillkomsten av en vattenanläggning som inte är samhällsekonomiskt motiverad. En vattenverksamhet måste därmed vidkännas ekonomisk lämplighet för att kunna ges tillstånd till etablering. En helhetsbedömning ska göras i det enskilda fallet med en tillkommande

ekonomisk analys av den planerade verksamheten. Det är den som ansöker om att få bedriva en vattenverksamhet som ska redovisa underlag för en samhällsekonomisk bedömning. Favonius AB har trots ovanstående underlåtit att ta fram ett ordentligt kalkylunderlag som ska ligga till grund för en sådan samhällsekonomisk bedömning.

- 3.13.4 Bolaget har i sitt överklagande anfört att mark- och miljödomstolen har underlåtit att göra en allsidig bedömning av verksamhetens samhällsekonomiska nytta i enlighet med 11 kap. 6 § miljöbalken. I stället, menar bolaget, att mark- och miljödomstolen felaktigt har utgått ifrån att en huvudförutsättning för att en vattenverksamhet ska anses tillåtlig är att intäkterna från verksamheten kan förväntas överstiga kostnaderna.
- 3.13.5 Föreningens uppfattning är att mark- och miljödomstolen har gjort en korrekt bedömning i enlighet med lagstiftarens intentioner vad gäller tillämpningen av bestämmelsen i 11 kap. 6 § miljöbalken samt gällande rättspraxis på området.
- 3.13.6 Den samhällsekonomiska bedömningen ska baseras på en ekonomisk analys av rimlig omfattning. Det ska åtminstone göras en grov ekonomisk uppskattning av anläggningskostnaderna och av de direkta skadorna. Den samhällsekonomiska nyttan är självfallet lättare att beräkna vid produktionsinriktad vattenverksamhet som kraftverk än vid vattenverksamhet som utförs för fiskets förbättrande eller för den allmänna miljö- eller hälsovården. Den senare typen av vattenverksamhet ska kunna medges även om den i strikt ekonomisk mening är förlustbringande, se prop. 1997/98:45 del 2 s. 129. Som framgår av bestämmelsens ordalydelse ska inte endast kostnaderna för verksamheten ställas mot fördelarna utan även skador och olägenheter ska beaktas. Av förarbetena framgår inte vilka skador och olägenheter som avses eller hur de ska värderas, utan detta framgår av praxis.
- 3.13.7 I NJA 2008 s. 3 gällande ansökan om tillstånd enligt miljöbalken för uppförande och drift av ett kraftverk m.m. i Ljungaån konstaterade Högsta domstolen att vid den samhällsekonomiska bedömningen även ska beaktas företagets inverkan på allmänna intressen. I det aktuella fallet bedömdes naturvärdena i Ljungaån som höga, framför allt med hänsyn till att det fanns öring och flodpärlmussla i ån. Dessa värden skulle enligt Högsta domstolens uppfattning äventyras om kraftverket anlades och dammen byggdes om. Vid en sammanvägd bedömning ansåg domstolen att det inte hade visats att

fördelarna från allmän och enskild synpunkt av verksamheten övervägde skadorna och olägenheterna till följd av den.

- 3.13.8 För att avgöra vilket intresse som väger tyngst i fråga om ett sökt vattenkraftverks tillåtlighet, gjorde Miljööverdomstolen i mål nr. M 9586-06 en helhetsbedömning utifrån bestämmelserna i 11 kap. 6 § miljöbalken. Domstolen fann att den relativt begränsade mängd el som skulle produceras var för låg i förhållande till skadorna på naturvärden, landskapsbild och fiske. Även i MÖD 2000:37 gjorde Miljööverdomstolen bedömningen att kraftverkets bidrag till energiförsörjningen, som förväntades bli 840 MWh per år, var av "obetydlig nytta" även med beaktande av att det var fråga om en förnybar energikälla. Mot nyttan ställdes kostnader, skador och olägenheter. Anläggandet ansågs av Miljööverdomstolen inte vara samhällsekonomiskt motiverat med hänsyn till det ringa energitillskott som vattenföretaget skulle ge jämfört med de skador som anläggningen skulle medföra på naturvärdena i området.
- 3.13.9 Det måste också enligt rättspraxis, vara relativt säkert vilken den rent ekonomiska nyttan kan komma att bli. I NJA 1989 s. 581 hade såväl vattendomstolen som vattenöverdomstolen gjort bedömningen att värdet av den tilltänkta kraftproduktionen uppenbart översteg beräknade anläggnings- och driftkostnader. Högsta domstolen anförde att det inte fanns anledning att anta annat än att värdet av kraftproduktionen skulle täcka kostnaderna med företaget. Däremot, menade domstolen, var det osäkert vilken den rent ekonomiska nyttan skulle komma att bli. Domstolen drog den slutsatsen eftersom det inte var känt i vilken mån kostnadsberäkningarna omfattade möjligen erforderliga sprängningsarbeten som kunde bli aktuella. Det var heller inte utrett huruvida sådana sprängningsarbeten kunde bli nödvändiga. Vid sammanvägning fann domstolen att det inte var visat av företaget att fördelarna från allmän och enskild synpunkt övervägde kostnaderna samt skadorna och olägenheterna.
- 3.13.10 Utifrån omnämnd rättspraxis kan konstateras av kostnader som kan bli aktuella måste vara tillräckligt utredda, samt att dessa kostnader ska inkluderas i bedömningen om verksamhetens samhällsekonomiska lönsamhet. Domstolarna är relativt restriktiva med att lämna tillstånd till verksamheter som inte kan påvisa en mer omfattande samhällsekonomisk nytta, i synnerhet när olägenheter för människor och miljön kan påvisas. I de fall domstolarna har

lämnat bifall till ansökan har de beräknade olägenheterna varit relativt begränsade.

- 3.13.11 Favonius AB har anfört att det inte är en hemlighet att det saknas företagsekonomiska förutsättningar för etablering av havsbaserad vindkraft och att det behövs ett politiskt stödsystem för att ekonomin ska gå ihop. Angående stödsystemet kan anföras att det enbart är spekulationer från bolagets sida och därmed inget som domstolen kan beakta vid en ekonomisk kalkylering. Då Mark- och miljööverdomstolens bedömning måste utgå ifrån gällande förhållanden, kan spekulationer om ett eventuellt framtida stödsystem inte läggas till grund för domstolens bedömning av verksamhetens samhällsekonomiska nytta.
- 3.13.12 Favonius AB har ansökt om att uppföra och driva en vindkraftspark med 50 verk i Kattegatt Offshore-området. Detta är dock mycket högt räknat och utredningar visar att maximalt 22 verk kommer att få plats, med ett stort produktionsbortfall som följd.
- 3.13.13 Till detta tillkommer betydande skador på de höga naturvärdena i form av arter som torsk och tumlare, samt de omfattande olägenheterna för människors liv, såsom buller, påtagligt förändrad landskapsbild och försämrat friluftsliv.
- 3.13.14 Därutöver måste verksamhetens belastning på miljön ses ur ett helhetsperspektiv. Med detta menas även de miljöfarliga material som används till att producera vindkraftverken, såsom epiklorhydrin, bisfenol A, REE, neodym och dysprosium. Framställningsprocessen av REE och neodym, vilket i huvudsak sker i Asien, genererar många ton av giftigt, radioaktivt avfall, bl.a. torium, som oftast dumpas ute i naturen med miljöföroreningar som följd.
- 3.13.15 Vid en avvägning mellan å ena sidan den ekonomiska nyttan och å andra sidan kostnaderna samt de omfattande olägenheterna som den ansökta verksamheten bedöms ge upphov till för enskilda och allmänna intressen framstår som uppenbart att mervärdet av Kattegatt Offshore inte uppfyller villkoret om samhällsekonomisk bärighet i 11 kap. 6 § miljöbalken. Eftersom den sökta vindkraftsetableringen saknar samhällsekonomisk bärighet bör Favonius AB:s överklagande lämnas utan bifall.

3.14 Ekonomisk säkerhet

- 3.14.1 Oavsett om vindkraftverk står på land eller i havet finns det risk för att vindkraftsbolag kan gå i konkurs redan efter några års verksamhet. Vindpark Väneren är ett exempel på detta. Det är dessutom allmänt känt att vindkraftsbranschen har generellt dålig lönsamhet.
- 3.14.2 För det fall Mark- och miljööverdomstolen, trots de befarade riskerna med verksamheten, skulle meddela tillstånd i enlighet med ansökan är det angeläget att adekvat ekonomisk säkerhet ställs i sin helhet innan tillståndet har tagits i anspråk.

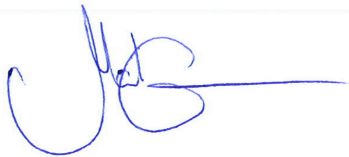
4 SAMMANFATTNING

- 4.1 Föreningens sammanfattande bedömning är att den av Favonius AB ingivna miljökonsekvensbeskrivning och kompletterande utredning är så pass bristfällig att man knappast kan komma fram till de slutsatser om verksamhetens ringa påverkan på miljön som bolaget har gjort. Det utredningsmaterial som bolaget har presenterat i sitt överklagande innehåller inga nya uppgifter i sak som skulle föranleda en annan bedömning.
- 4.2 Tvärtemot vad bolaget har anfört tyder de utredningar som har tagits fram av remissmyndigheterna att verksamhetens negativa påverkan på miljön, i huvudsak torsk och tumlare, är så pass betydande att tillstånd till den sökta verksamheten inte kan meddelas.
- 4.3 Förutom att den föreslagna lokaliseringen är högst olämplig och inte uppfyller kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken, strider den sökta verksamheten dessutom mot den gällande detaljplanen.
- 4.4 Vid en avvägning mellan å ena sidan den ekonomiska nyttan och å andra sidan kostnaderna samt de omfattande olägenheterna som den sökta verksamheten bedöms ge upphov till för enskilda och allmänna intressen framstår det som uppenbart att mervärdet av Kattegatt Offshore inte uppfyller villkoret om samhällsekonomisk bärighet enligt 11 kap. 6 § miljöbalken. Mark- och miljööverdomstolen bör således, oavsett sin bedömning om huruvida den valda platsen för etableringen av vindkraft är lämplig eller inte, lämna Favonius AB:s ansökan utan bifall.

5 BILAGOR

- 5.1 Bilaga 1: Avståndsberäkning för vindkraftverk
- 5.2 Bilaga 2: Avsaknad av samhällsekonomisk bärighet

Göteborg såsom ovan,

Giedre Jirvell

Emma Roseman

BILAGA 1

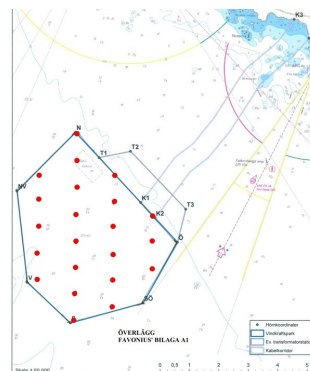
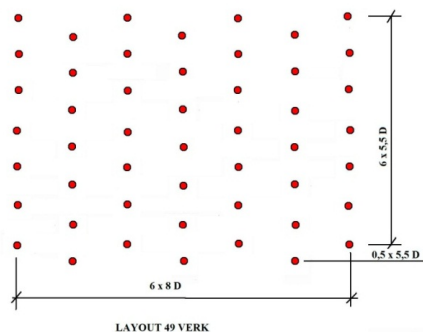
Avståndsberäkning för vindkraftverk

Utredningar, som har utförts vid parken Lillgrund, visar att vindkraftverk till havs står för tätt. Rekommendationer om inbördes avstånd mellan 8 och 15 rotordiametrar förekommer. Tekn. lic. Tore Wizelius, ReWind Offshore AB och författare till *"Vindkraft i teori och praktik"* rekommenderar att layout för havsparken bör göras med minst 5-6 diameter på tvärs och 8 rotordiametrar längs i förhärskande vindriktning.

För att testa den ovan nämnda rekommendationen om avstånd på projektet Kattegatt Offshore kan man utgå från den för bolaget mest gynnsamma avståndsrekommendationen, det vill säga 5,5 gånger rotordiametern tvärs och 8 gånger längs förhärskande vindriktning. Det innebär att effektiviteten är nedsatt för övriga vindriktningar. Favonius AB har i sin ansökan angett max 50 stycken verk med maximal totalhöjd av max 190 meter. I bilaga B; teknisk beskrivning, s. 6, har ett antal verktyper, till exempel Vestas V164 med totalhöjd 189 meter och rotordiameter 164 meter angetts.

Avstånden mellan verken bör då bli $5,5 \times 164 = 902$ meter tvärs och $8 \times 164 = 1312$ meter längs förhärskande vindriktning. Den förhärskande vindriktningen har Bolaget redovisat i bilagan MBK Kattegatt Offshore, daterad 2012-05-11 s. 66. Av den där återgivna "energirosen" framgår att den förhärskande vindriktningen är rakt västlig. Layouten i bilaga A1 är emellertid anpassat för en vind från sydväst.

Genom att framställa en schablon med ovan angivna avstånd (se bild) mellan verken och föra denna över den tillgängliga ytan och anpassa den till väst-östlig vindriktning kan man genom passning få fram hur många verk som maximalt ryms inom de 22 km². Med viss möda kan man få in 22 verk. Det går således inte att få plats med 50 verk med en totalhöjd på maximalt 190 meter inom området.

BILAGA 2

Avsaknad av samhällsekonomisk bärighet

Generella överväganden

Bolaget har i sin ansökan fört fram tre alternativa utformningar av vindkraftsparken Kattegatt Offshore. De är benämnda alternativ A, alternativ B och alternativ A/B. Effekt och elproduktion är angivna för varje alternativ.

Bolaget uppskattar investeringskostnaderna till 6 miljarder kronor, men de är inte specificerade. Likaså saknas underlag för intäkter och driftsunderhåll.

Svensk Vindenergi (2012) uppger att *"kostnaden för att bygga havsbaserad vindkraft är ungefär dubbelt så hög som för landbaserad, det vill säga 20 – 30 miljoner kronor/MW"*. Energimyndigheten, i dokument ER 2014:16, bedömer att investeringskostnaden för svenska havsbaserade vindkraftsverk uppgår till c:a 23,3 mkr per installerad MW, beroende på vattendjup och avstånd från land. Vindplats Göteborg har valt att sin kalkyl använda 23,3 mkr/MW. För Kattegatt Offshore med större djup och längre från land är 25 mkr/MW en rimlig uppskattning.

Drifts- och underhållskostnaden för havsbaserad vindkraft bedömer Svensk Vindenergi till 15 – 25 öre per kWh. Energimyndigheten anger 20 öre/kWh. I kalkylen har använts 20 öre/kWh.

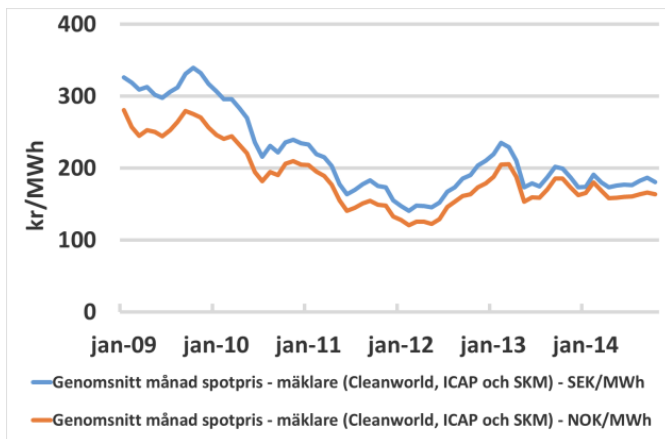
Energimyndigheten bedömer att havsbaserade vindkraftsverk har en stor riskfaktor, varför man bör använda en kalkylränta på 10 %. I denna kalkyl har vi använt 5 %.

Livslängden har antagits till 20 år.

Det genomsnittliga elpriset mellan januari 2011 och juli 2014 var 38,5 öre/kWh. Ledande aktörer såsom Vattenfall och EON bedömer att nuvarande prisnivå kommer att vara oförändrade under överskådlig tid. Detta beror på att Sverige har ett produktionsöverskott. Terminspriser för elleveranser 2016 – 2018 uppgår till c:a 31 öre/kWh. Källa: <http://www.nasdaqomx.com/commodities/market-prices>. I kalkylen har använts 39 öre/kWh.

Marknadspriset på elcertifikat är 18 öre/kWh 2014 och bedöms av Energimyndigheten till 19 öre/kWh år 2017 (Kvartalsrapport nr 3 2014.) I kalkylen har använts 20 öre/kWh under 15 år, vilket är den tid som elcertifikat betalas ut.

Kvartalsrapporten:

Det genomsnittliga elpriset under livslängden, inkl elcertifikat, är bedömt till 54 öre/kWh.

Företagsekonomisk kalkyl

	Alt A	Alt B	Alt A/B
Antal verk	28	32	47
Effekt/verk, MW	6	6	6
Effekt tot, MW	168	192	282
Energiproduktion/år, GWh	457	521	703
Kostnad (25 mkr/MW), mkr	4200	4800	7050
Intäkt (54 öre/kWh), mkr/år	247	281	380
Drift (20 öre/kWh), mkr/år	-91	-104	-141
Nuvärde (5 %), 20 år), mkr	-2264	-2592	-4071

Värdering av miljöeffekter

Bolaget medger att värdet av miljöeffekter är svår att konkretisera. Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen uppger följande emissionsfaktorer, gram/kWh:

	CO2	SO2	NOX
Kolkondens	1148	0,682	0,419
Naturgas	408	0,022	0,524
Nordisk elmix	108	0,09	0,104

Värdering av emissioner till luft anges av Asek (Sika, 2009) och Brännlund och Kriström (2010, CO2-ekv) till:

CO2	0,21 kr/kg
SO2	27,6 kr/kg
NOX	82,9 kr/kg

Om det antas att elproduktionen minskas i kolkondenskraftverk ("worst case") är värdet 0,295 kr/kWh.

I den ekonomiska värderingen av miljöeffekter bör inte elcertifikaten medräknas, då de redan är betalda av samhället, utan elpriset exklusive elcertifikat är 39 öre/kWh.

Samhällsekonomisk kalkyl

Den samhällsekonomiska kalkylen blir således:

	Alt A	Alt B	Alt A/B
Antal verk	28	32	47
Effekt/verk, MW	6	6	6
Effekt totalt, MW	168	192	282
Energiproduktion/år, GWh	457	521	703
Kostnad (25 mkr/MW), mkr	4200	4800	7050
Intäkt (39 öre/kWh), mkr/år	178	203	274
Drift (20 öre/kWh), mkr/år	-91	-104	-141
Miljöpåverkan (29,5 öre/kWh)	135	154	207

Nuvärde (5 %, 20år), mkr -1438 -1651 -2801

Slutsats

Mot bakgrund av ovanstående kan konstateras att såväl den företagsekonomiska som den samhällsekonomiska kalkylen visar att projektet inte är lönsamt. Såsom det framgår av kapitel 3.13 i inlagen strider den sökta etableringen mot 11 kap. 6 § miljöbalken.

Falkenberg, 2014-12-04

Hans Johansson

Ordförande, Rädda Hallandskusten